

MİLLÎ MÜCADELE'DE ANADOLU AJANSI'NIN KURULUŞU VE FAALİYETİNE AİT BAZI BELGELER

Doç. Dr. YÜCEL ÖZKAYA

Ulusal Kurtuluş Savaşının kazanılmasında ve o tarihlerde Türk kamuoyunun bu düşünce etrafında toplanmasında hiç şüphesiz Türk basınının ve Anadolu Ajansı'nın önemi büyüktür. Basının önemini Mustafa Kemal, henüz Ulusal Kurtuluş Savaşının başlangıcında anlamış ve bunun için gazete çıkarılması yolunda girişimlerde bulunmuştu.

Ulusal Kurtuluş Savaşının başlarında İstanbul'da yayınlanan gazeteler, Padişahın ve Hükümetin baskısı altında olduklarından millî bağımsızlık lehinde, hele Padişahın yönetimi dışında bir yönetim kurulması yolunda yazılar yazamamaktaydı; zira bu tip yazıların yazılmaması konusunda basına karşı ağır bir sansür ve olağanüstü baskı sürüp gitmekteydi. Bu yüzden İstanbul gazetelerinin pek çok sütunu boş bırakılarak yayınlanmaktaydı.

Padişah kuvvetinin dışında bir kuva-yı milliye oluşturulması ve millî girişimlerde bulunulması, Padişahın ve İstanbul Hükümetinin politikasına uygun düşmemesi sebebiyle, İstanbul gazetelerinin Ulusal Kurtuluş Savaşını desteklemeleri olanaksızdı. Buna karşın, İstiklâl Savaşının başarılı bir şekilde sürdürülmesi üzerine, İstanbul'un bazı gazeteleri Ulusal Kurtuluş Savaşı lehinde yazılar yazmaya başlamışlardır. İstanbul'a uzak olan Anadolu şehirlerinde ise, mahallî basının önemli bir kısmı Millî Mücadeleyi desteklemişlerdir. Bu gazetelerin dış kaynaklı haberleri, özellikle İtalyanların egemen durumda buldukları Antalya, Zonguldak gibi sahil şehirlerinden sağladıklarını gösteren pek çok belge mevcuttur.

Mustafa Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşının esaslarını, bu konuda yapılacak işleri, memleketin durumunu kamuoyuna anlatabilmek için daha Sivas Kongresi sona ererken, 11 Eylül 1919'da bir gazete çıkarmak fikrini ortaya atmıştı. Bazı girişimlerden sonra, sorumlu müdürlüğünü Selâhaddin'in yaptığı ve ismini Mustafa Kemal'in koyduğu "İrade-i Milliye" adlı gazete Sivas'ta çıkmaya başlamıştı.¹

¹ Fuat Süreyya Oral; Türk Basın Tarihi (1919-1965), c. II, Ankara, 1968, s. 40, Özkaya, Yücel; Türk İstiklâl Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi, Ankara, 1968, s. 163, Coşar, Ömer Sami;

Bu gazetenin isminin “İrade-i Milliye” olması bir tesadüf eseri değildi. Bu “millî irade” fikrini Mustafa Kemal, daha önce belirtmişti. 22 Haziran 1919 Amasya Tamiminin 3. maddesinde, “Milletin istiklâlini gene milletin kendi azim ve kararının kurtaracağı”nı, 4. maddede, milletin hak isteyen sesini dünyaya duyurmak, duruma çare bulmak için her türlü etki ve kontrolden uzak bir millî heyetin kurulması gerektiğini ifade etmiş, Erzurum Kongresi Beyannamesinin 2. maddesinde, vatanın bütünlüğü, milletin istiklâlinin sağlanması için kuva-yı milliyeyi âmil ve millî iradeyi hâkim kılmanın şart olduğunu, 8. maddede ise millî meclisin kurulması gereğini savunmuştur. Sivas Kongresi Beyannamesinin 2. ve 6. maddelerinde de aynı hususları yineleyerek açıklamıştı. Esasen Mustafa Kemal, bütün Kurtuluş Savaşı boyunca ve yaşadığı sürece millî irade esaslarını halka benimsetmek yolunda büyük gayret sarfetmişti. 14 Eylül 1919’da Sivas’ta yayınlanan İrade-i Milliye tamamen Mustafa Kemal’in direktifi ile yazılmıştı.² O’nun Sivas’tan Ankara’ya hareketi ile 18 Aralık 1919’daki sayısından itibaren İrade-i Milliye Gazetesi Mustafa Kemal’in kontrolünden çıktı.³ Ama bu gazete, bütün İstiklâl Savaşı boyunca millî hareketi destekledi ve kamuoyunun İstiklâl Savaşının yanında yer almasını sağladı.

Mustafa Kemal Ankara’ya geldiğinin ikinci günü, yine bir gazete çıkarma girişiminde bulundu. Bu gazetenin ismini de kendi koydu. Bu isim de, “İrade-i Milliye” gibi, halkın iradesini ortaya koyan bir ad idi: “Hâkimiyet-i Milliye.” İlk sayısı 10 Ocak 1920’de çıkmış olan Hâkimiyet-i Milliye, Ankara’da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi adına Mustafa Kemal tarafından yazdırılmış olup Ulusal Kurtuluş Hareketinin sözcüsü durumunda olması bakımından Büyük Millet Meclisi Hükümetinin yarı resmî organı sayılır. Sonradan Ulus adını almıştır.⁴

Hâkimiyet-i Milliye’nin hemen her sayısında Mustafa Kemal’in bir tamimi, beyannamesi olduğu gibi, bazı sayılarında da bunların birkaç tanesi yer almaktadır. Gazetede ayrıca, Millî Mücadeleyi destekleyen Anadolu basımından alıntılar büyük yer tutmaktadır.⁵

Millî Mücadelede Basın, Basım Tarihi yok, Öztoprak, İzzet; Kurtuluş Savaşında Türk Basını, (Mayıs 1919-Temmuz 1921), Ankara, 1981, s. 11.

² İrade-i Milliye (Sivas), 14 Eylül 1919.

³ Fuat Süreyya Oral; Türk Basın Tarihi (1919-1965), c. II, Ank. 1968, s. 41.

⁴ İzzet Öztoprak; Türk Kurtuluş Savaşında Türk Basını, (Mayıs 1919-Temmuz 1921), Ankara 1981, s. 11-12.

⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 13 Nisan 1336 (1920), No. 21. “Sungurlu Tehlike Karşısında”, Millet Yolu (Bursa), “Hadise-i Ma’lûme Karşısında”, İzmir’e doğru (Balıkesir), Anadolunun

Mustafa Kemal, hangi gazetenin halka dağıtılması, hangisinin dağıtılmaması konusunda da uzun uzadıya durmuştur. Halkın ruhunu rencide edecek zararlı yayın ve gazetelerin Anadolu'ya sokulmaması konusunda çeşitli tarihlerde direktifler vermiştir.

Mustafa Kemal, zararlı gazetelerin Millî Mücadele bölgelerine girmemesi için büyük gayret sarfediyor ve bunların bu bölgelere girmesini yasaklayan beyanname ve tamimler yayınlıyordu. Mustafa Kemal'e göre, vatanın yaşama mücadelesi verdiği bu dönemde düşman elinde ve emrinde bulunan bir kısım İstanbul basınına karşı pek ciddî tedbirler alınmalıdır. Mustafa Kemal, 12 Nisan 1919'da, Bursa 56. Fırka Kumandanlığına çektiği telgrafta, İstanbul basınının ek posta ile gazete satıcı ve dağıtıcılarına yollanan gazetelerden Bursa'ya gönderilenlerin kontrol edilmesini ve zararlı olanlarının Bursa'ya sokulmamasını istemekteydi:⁶

şifre telgraf. 12.4.36

Bursa 56'ncı Fırka Kumandanlığına,

İstanbul matbuatının gerek posta ile ve gerek müvezziler ve bayiler için elden Bursa'ya gelenlerinin askerî bir kontrol tesisi ile mahzûrdan sâlim olmayanlarının meni idhal ve intişârlarının temini mercûdur.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Bu da, zararlı yayın konusunda Mustafa Kemal'in ne kadar titiz davrandığını ortaya koymaktadır. Mustafa Kemal, şüphesiz ki bu düşüncesinde çok haklıdır. Çünkü, Millî Mücadelenin yaygınlaştığı ve büyük ilerleme kaydettiği bu dönemde, halkın moral bakımından üstün tutulması, Millî Mücadelenin kazanılmasında önemli bir faktördür. Bu yüzden, Mustafa Kemal zararlı yayınların halka ulaşmaması için büyük bir gayret sarfetmektedir. Samsun Rumlarının Rumca gazeteleri okuduğunu öğrenen Mustafa Kemal, 20 Nisan 1920'de Samsun Mutasarrıflığına çektiği bir telgrafta, özellikle buna izin verilmeyeceğini belirtmiştir. Bunun için de, posta yoluyla ve diğer yollarla Samsun'a gelebilecek olan İstanbul basınına karşı çok ciddî ve kesin tedbirler alınmasını rica etmiştir:⁷

Sesi, İşçi (Eskişehir), İş Başına, Öğüt (Konya), İstanbul'un İşgali Münasebetiyle, Azim ve Emel (Eskişehir), Millet'in Azim ve Emeli, vb.

⁶ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dolap 5, Dosya 19, Fihrist 76.

⁷ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör, 259, Dosya 19, Fihrist 89.

şifre telgraf. 20.4.36

Samsun Mutasarrıflığına,

Vatanın şu hayat ve memat ciddîinde İstanbul'da düşman elinde ve emrinde olan payitaht matbuatına karşı pek ciddî bir kontrol tatbiki taht-ı elzemiyettedir. Samsun Rumlarının Rumca gazeteleri alıp okuduklarından bahsediliyor. Bilhassa buna asla cevaz olamaz. Binaenaleyh posta ile veya süver-i sâire ile gelebilecek İstanbul matbuatına karşı pek ciddî ve kat'î tedâbir alınması lüzûmunu tekrar beyan ederiz efendim.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Ulusal Kurtuluş Savaşını desteklemek amacıyla gazete çıkarılması yeterli değildi. Bu gazetelerin gereksinimleri olan haberlerin ve gereçlerin de sağlanması zorunlu idi. Millî Mücadele davasını, yurda ve dünyaya duyurmak, Anadolu halkına Ulusal Savaş konusunda doğru ve düzenli bilgiler vermek ve Türk ulusunun özgürlük savaşını dünya kamuoyuna duyurmak ve tanıtabilmek amacıyla Halide Edip (Adıvar) Hanım ve Yunus Nadi Bey'in çalışmalarıyla Ankara'da "Anadolu Ajansı" adıyla bir kurum kurulması yolunda çalışmalar yapıldı.

Osmanlı İmparatorluğunda daha önceleri "Osmanlı Telgraf Ajansı" mevcuttu. Bu ajansın kurulmasına kadar olan sürede, haber kaynakları yabancı ajanslardan oluşuyordu. 1911'de kurulan Telgraf Ajansı, ulusal olmaktan çok ticarî nitelikte idi. Daha sonra "Osmanlı Millî Ajansı"na dönüşen Telgraf Ajansı, Birinci Dünya Savaşı sonunda tarih sahnesinden çekilmişti. 1918 Ekiminde "Türkiye Havas-Reuter" bileşimini görmekteyiz. Bu ajansın Türkiye ile ilgisi isim benzerliğinden başka bir şey değildi.⁸

Kurtuluş Savaşı sırasında kurulan Anadolu Ajansı, Yunus Nadi ile Halide Edip, (Adıvar) in çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. 31 Mart 1920'de, Yunus Nadi ile Halide Edip buluştuğlarında Anadolu Ajansı sorununu konuşmuşlardı. Halide Edip, Yunus Nadi'ye ajans teşkilatı kurulması ve bu yolla haberlerin iç ve dış dünyaya ulaştırılmasını önerdiğinde, Yunus Nadi ilk şart olarak bunun kurulmasının geldiğini söylemişti. Halide Edip ajansın adı konusunda öneriler yapmış ve Türk Ajansı, Ankara Ajansı, Anadolu Ajansı adlarını belirtmiş, "daha da bulunabilir" demişti. Yunus Nadi en iyi adın Anadolu Ajansı olabileceğini belirtince, Halide Edip de "Evvelâ kendini ve mümkünse bütün vatani kurtaracak olan Anadolu'dur. O halde

⁸ İzzet Öztoprak, Kurtuluş Savaşında Türk Basını, (Mayıs 1919-Temmuz 1921) Ankara, 1981, s. 29-30.

kararımızı vermiş olalım: Anadolu Ajansı...” deyince Yunus Nadi de bunu kabul etmiştir. Böylece Anadolu Ajansı'nın başlangıç fikri Geyve Kazasının Akhisar Nahiyesi İstasyonunda doğmuştur.⁹ Ankara'ya geldiklerinde, 4-5 Nisan 1920'de¹⁰, Yunus Nadi ve Halide Edip ajans fikrini Mustafa Kemal'e açtılar. Halide Edip ne dış dünyanın, ne de iç dünyanın millî hareketin manasını anlayamadıklarını, bu konularda gerekli haberlerin her yere ulaşamadığını, Yunus Nadi ile yolda Anadolu Ajansı kurulması konusunda konuştuklarını anlatarak, bu ajans haberlerinin, telgrafhanesi olan her yere ve olmayan yerlerde de camilere ilân halinde yapılandırılmasını önerdi. Ayrıca, dünyanın ne düşündüğünü anlamak için İngilizce ve Fransızca gazetelerin en önemlileri (Manchester Guardian, Times vb.)'nin zamanında getirtilmesini önerdi¹¹.

Görüldüğü gibi kurulacak ajansın adı konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmış, ancak, Anadolu Ajansı dışındaki adlar benimsenmemiştir.¹² Mustafa Kemal'in yanında Anadolu Ajansı konusu tartışılırken Yunus Nadi ve Halide Edip'in dışında Adnan ve Cami Beyler de vardı. Mustafa Kemal Paşa bu fikri çok güzel buldu. Ancak, memleket içine telgraf ile verilmek üzere yazılacak haber ve yazıların ilk günlerde şeklini bir kere de kendisi görmek istedi ve “İlk günleri bu yazılarda gerek fikir, gerek tarz-ı tahrîr itibarıyla belki bazı tashihat yapılmak lâzım gelebilir. Fakat, üç-beş gün geçtikten sonra zaten siz takip olunan siyaseti kavramış olacağınızdan artık belki buna da hacet kalmadan iş kendi kendine yürür, gider” dedi.

Bu konuşmalar sonucu ajans konusunda şu kararlara varıldı: İlk gün Mustafa Kemal Paşa, Anadolu Ajansı'nı bütün memleketi tanıttak, Ajansın kuruluş amacını açıklayacaktı. Mustafa Kemal Paşa, ajansla ilgili olarak “memleketin her tarafını şu müşkül anında, cereyan eden ahvalden haberdar edecektir. Bu ajans tebligâtını şu ve şu suretlerde mümkünse ve mümkün olduğu kadar memleketin en ücra köşesine kadar yayacaksınız” diyecekti. Yunus Nadi ve Halide Edip de, o günlerin işine yarayacak resmî veya resmî olmayan, yerli ve yabancı haberleri toplayarak günde en az iki kere servis yapmak üzere telgrafhaneye vereceklerdi. Çalışma programı bu

⁹ Yunus Nadi, Ankaranın İlk Günleri, İstanbul, 1959, s. 77-78.

¹⁰ Yunus Nadi, günü tam olarak hatırlayamadığını, konunun 4 ya da 5 Nisan günü konuşulduğunu belirtiyor. Bak. Yunus Nadi, Ankara'nın İlk Günleri, İst. 1959, s. 93.

¹¹ Halide Edip Adıvar, Türkün Ateşle İmtihani, İstanbul, 1983, s. 108.

¹² İhsan Güneş, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Düşünce Yapısı (1920-1923), Doktora tezi. No. 269, s. 271. Anadolu Üniversitesince basılmaktadır.

şekilde düzenlenmişti.¹³ Alınan bu kararlardan sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın beyanatu ile 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı kuruldu.¹⁴

Mustafa Kemal Paşa, 8 Nisan 1920'de, Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne¹⁵, aynı tarihte, kolordulara, vilâyetlere, sancaklara, Müdafaa-i Hukuk idarelerine gönderdiği diğer bir tamimde, bütün Anadolu ve Rumeli'nin giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında iç ve dış haberlerin halka ulaşması, halkın aydınlanması amacıyla yetkili kişilerin yönetiminde Anadolu Ajansının kurulduğunu bildirmiş ve bu kurumun süratle vereceği haberlerin, esasen Heyet-i Temsiliye'nin de inanılır ve gerçek kaynakları olacağını, bu ajans haberlerinin basılıp çoğaltılarak dağıtımını, köylere ve nahiyelere kadar gönderilmesini istemişti.¹⁶

Anadolu Ajansı, Türk kamuoyunu yanlış yollara sürükleyecek, millî birliği tehlikeye düşürecek iç ve dış yayınlara karşı milleti uyarmak, millî kurtuluşu sağlayacak karar ve hareketleri, Büyük Millet Meclisi'nin kararlarını günü gününe halka ulaştırmak suretiyle, hükümetle halk arasındaki bağlantıyı temin etmekte idi.

Anadolu Ajansı kurulduktan sonra hemen faaliyete geçti. 13 Nisan 1920'den itibaren iç ve dış dünya haberleri "Anadolu Ajansı Tebligâtı" başlığı altında yayınlanmaya başladı.¹⁷

Mustafa Kemal, İstanbul ve yabancı basınla ilgili haberleri Bursa üzerinden öğrenmek ve Ulusal Kurtuluş Savaşı ile ilgili bilgilerin ve Heyet-i Temsiliye'ye ait evrakların Bursa yoluyla İstanbul'a ulaşmasını arzu etmekteydi. Çünkü, Bursa diğer yerlere göre İstanbul'a daha yakın olduğu gibi, daha emin ve güvenilir bir yer olarak da görülmekte idi. Ayrıca, Bekir Sami Bey'in orada Tümen Komutanı oluşu kuva-yı milliye açısından da çok önemliydi. Bu bakımlardan Mustafa Kemal, Bursa'da 56. Tümen Komutanına, 12 Nisan 1920'de çektiği telgrafta, İstanbul'daki durum hakkında alınacak güvenilir bilgilerin Anadolu Ajansına esas olmak üzere sürekli olarak bildirilmesini istediği gibi:¹⁸

¹³ Yunus Nadi, Ankara'nın İlk Günleri, İstanbul, 1959, s. 93-94.

¹⁴ Hâkimiyet-i Milliye: 10 Nisan 1336 (1920), sayı, 20. Bununla ilgili olarak pek çok kitap ve ansiklopedide, Ajansın yıldönümleri ile ilgili tebliğlerde bilgi vardır.

¹⁵ Nimet Arsan, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. IV, Ank. 1969, s. 286-287.

¹⁶ Klasör 259, Fihrist 14.

¹⁷ Hâkimiyet-i Milliye, 13 nisan 1336, No. 21.

¹⁸ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 78.

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığına,

12.4.36

İstanbul'daki ahval ve vaziyet hakkında alınabilen malûmat-ı mevsukanın Anadolu Ajansına esas olmak üzere muntazaman işarı mercûdur.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Bursa'da ele geçebilecek İstanbul ve yabancı basına ait gazetelerden birer tanesinin Ankara'ya gönderilmesini, ayrıca, Bursa yoluyla İstanbul'a Heyet-i Temsiliye tarafından gönderilecek evrakların hiçbir şekilde kendi aleyhlerinde olanların eline geçmeyecek şekilde yollanmasının mümkün olup olmadığını da sormuştu.¹⁹

12.4.36

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığına,

Orada ele geçirilebilecek İstanbul ve ecnebi matbuatından birer nüshasının heyetimize gönderilmesi. Bir de Bursa tarikiyle İstanbul'a Heyet-i Temsiliyece gönderilecek evrakın hiçbir suretle ele geçmeyecek vechile sevk ve isâli kabil midir? İşarı mercûdur.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Mustafa Kemal, yabancı basının da Ankara tarafından öğrenilmesini istemekteydi. Bu bakımdan Afyonkarahisar'daki İtalyan Ajansı ile ilişki kurmak düşüncesindeydi. Bu bakımdan, 14 Nisan 1920'de, Afyonkarahisar'daki Miralay Refet (Bele) Bey'e çektiği telgrafta, İtalyan Ajansının devamlı olarak Ankara'ya gönderilmesini istemişti.²⁰

Telgraf. 14.4.36

Afyonkarahisar'ında Miralay Refet Beyefendiye,

Mıntıkamız dairesinde İtalyan Ajansı tebligatı ile havadis-i hariciye'ye utulan mümkün olduğunu farz ediyoruz. Mezkûr ajans tebligatının muntazaman buraya da iblâğ ettirilmesini rica ederiz.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

6 Mayıs 1920'de, İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi ile İstanbul ile yapılacak her çeşit resmî haberleşme yasaklandı ve İstanbul'dan gelecek resmî yazılar, gazeteler ve dergilerin derhal geri gönderilmesi öngörüldü. 19

¹⁹ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 78.

²⁰ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 80.

maddelik bir yönetmelik ile Anadolu'nun iç kısmında ve sahil bölgelerindeki sansür merkezleriyle ilgili memurların ve sansür müfettişlerinin görevleri de saptandı.

6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı kurulduktan sonra, Ajansın işlerini yürütmekle görevlendirilen Yunus Nadi, bu kurumun Anadolu'da örgütlenmesini ve dış dünya ile ilişkilerini sağlamak amacıyla derhal çalışmalara başladı. Yunus Nadi, Avrupa ile ilişki kurmak, özellikle dış dünyaya Ulusal Kurtuluş Savaşı ile ilgili haberleri süratle ulaştırabilmek için Antalya ve Rodos'ta bir merkeze sahip olmak gereğini duyuyordu. Bu amacını gerçekleştirebilmek için 12 nisan 1920'de, Afyonkarahisar'daki Miralay Refet Bey'e bir telgraf çekerek, Antalya'da bir merkez kurup kurmadığını, Rodos'da işe yarar ve kendisinin tanıdığı Türkler bulunduğunu, Rodos'un haberleşme kablosunun Marmaris'te son bulunduğunu sandığını, kendisinin Rodos'taki görevliler ile anlaşmasının mümkün olup olmadığını öğrenilmesini, özellikle Rodos'taki bir kişinin İtalyanlar tarafından benimsendiğini belirtmişti:²¹

Şifre 12.4.36

Afyonkarahisar'ında Miralay Refet Beyefendiye,

Avrupa ile temas etmek, bilhassa âlem-i hariciye'ye bizden mümkün olduğu kadar sık haber ulaştırmak için Antalya'da ve Rodos'ta birer merkeze mâlik olmayı pek elzem addediyorum. Antalya için siz böyle bir merkez ihzâr edebildiniz mi? Rodos'a gelince, orada benim yakından tanıdığım ve işimize yarayacak Türkler vardır. Zannederim ki, Rodos'un kablosu Marmaris'e müntedir. Acaba Rodos'taki bu zevat ile telgrafla anlaşmaklığım kabil olur mu? Hususiyle onlardan biri İtalyanlar nezdinde mergup ve muteberdir.

Yunus Nadi

Anadolu Ajansı Ankara'da kurulmadan önce de Ulusal Kurtuluş Savaşı konusundaki haberlerin Anadolu'ya ulaşması konusunda yoğun bir istek mevcuttu. İnebolulu gençler, 4 Nisan 1919'da, haberleri zamanında öğrenebilmek amacıyla Mustafa Kemal'e bir yazı yazmışlardı. Mustafa Kemal Paşa, 20 Nisan 1920'de, verdiği cevapta, Anadolu'nun gereksinim duyduğu haberlerin artık Anadolu Ajansı tarafından sağlandığını, bu haberleri gençlerin köylere kadar yaymalarını rica etmişti:²²

²¹ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör, 259 Dosya, 19, Fihrist 77.

²² Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19.

İnebolu'da Gençler Mahfiline,

Tel. 20.4.36

4 Nisan tarihli tahriratımızın cevabıdır:

Anadolu'nun muhtaç olduğu havadis ihtiyacını Anadolu Ajansı tatmin ediyor. Ajans tebligatını muntazaman ve meccanen alırsınız. Vazifenin sizlerce de takdir edildiği memnuniyetle görülen ehemmiyetine binaen tebligat-ı vakıranın mümkün olduğu kadar geniş bir sahada, hatta köylere varıncaya kadar neşr ve tamimine himmet edeceğinizi ve bunu rica ederiz.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Anadolu'nun dış dünya ile ilişkilerinin kesildiği Ulusal Kurtuluş Savaşının bu döneminde, Anadolu Ajansı da gerekli haberleri millete ulaştıramazsa, şüphesiz Ulusal Kurtuluş Savaşının anlamının ve amacının halk tarafından anlaşılması güç olurdu. Üstelik Anadolu Ajansının haberlerinin gerçekten de bazı yerlere ulaşamadığı öğrenilmişti. Mustafa Kemal Paşa, bu konuda hiçbir şekilde ihmal ve geciktirme olmasına izin vermemekteydi. Anadolu Ajansı haberlerinin günü gününe gerekli merkezlere yazılması Mustafa Kemal Paşa tarafından önemli bir mesele olarak görülmekteydi. Ama, Konya Postanesinde bazı engellemelerin olduğu da ortaya çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa, bunların önlenmesi için, 18 Nisan 1920'de, Konya Posta ve Telgraf Müdürlüğüne çektiği bir telgrafta, haber dağıtımının engellenmesinin sebeplerinin ve bu konuda savsaklamada bulunan kişilerin isimlerinin bildirilmesini istemişti:²³

18.4.36

Konya Posta ve Telgraf Başmüdüriyetine,

Anadolu Ajansı haberlerinin günü gününe icap eden merkeze yazılması son derece şayân-ı ehemmiyet bir mesele olduğu halde, idareniz dahilindeki merakizde bu bapta bazı tehirat vaki olduğu haber alınmıştır. Men-i tekerrürü esbâbının temini ile neticesinin işarı ve bu bapta müsamaha eden memurların isimlerinin bildirilmesi mercûdur.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Mustafa Kemal Paşa Ulusal Bağımsızlık Savaşının yürütülmesinde ve haberlerin Anadolu'ya ve Rumeli'ye ulaştırılması konusunda büyük yararlıklar gösteren postane memurlarına çok güvenmekteydi. Nitekim, 18

²³ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dosya 19, Fihrist 87.

Nisan 1920'de, Anadolu Telgraf Merkezine yolladığı tamimde, Anadolu Ajansının bazı yerlere ulaşamadığını öğrendiğini, milleti haberlerden yoksun bırakmamak için bütün telgrafçıların gerekli hizmeti yapmaları ve vatani habersiz bırakmamak için çalışmalarını ve bu konuda ihmalde bulunmamalarını istemekteydi:²⁴

Anadolu Telgraf Merkezine tamim, 18.4.36
Anadolu Ajansının bazı yerlere sevk edilemediği yolunda şikâyetler alıyoruz. Anadolu'nun hariç ile alâkası munkatı olduğu şu sıralarda efrâd-ı milletin bütün bütün havadissiz kalmaması maksadıyla deruhde olunan bu hizmetin bilumum telgrafçılarımızca da terviç ve tesri edileceğini şüphesiz addeder ve mamefih bu bahta vuku bulabilecek takstrâtnı gayr-i kabil-i ihmal ve cürm-ü vatan teşkil edebileceğini beyan ederiz.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Bütün bu çabalara rağmen Anadolu Ajansı haberlerinin ulaşamadığı yolunda çeşitli yerlerden Ankara'ya haberler gelmekteydi. Diyarbakır'da, Palu Müdafaa-i Hukuk Merkezi'ne de Anadolu Ajansı haberlerinin düzenli olarak ulaşamadığı öğrenilmişti. Bu da, gerçekten Anadolu Ajansı haberlerinin bazı yerlere ulaşamadığını doğrulamaktadır. Bunun üzerine Mustafa Kemal 21 Nisan 1920'de, Diyarbakır Posta ve Telgraf Başmüdürlüğüne çektiği telgrafta, Anadolu Ajansı haberlerinin Palu'ya ulaşamadığının öğrenildiğini, durumun incelenerek sonucunun bildirilmesini ve düzenli olarak Anadolu Ajansının bütün merkezlere verilmesini emretmişti:²⁵

Diyarbakır Posta ve Telgraf Başmüdüriyetine, Tel. 21.4.36
Palu Müdafaa-i Hukuk Merkezinin muntazaman Anadolu Ajansını alamadıkları şikâyet ediliyor. Bundan Ajansın birçok merakize verilmediği anlaşılıyor. Keyfiyetin tahkikiyle neticesinin inbası ve muntazaman ajansların bilumum merakize kadar verilmesi eshabının temini mercûdur.

Palu Müdafaa-i Hukuk Riyasetine,
c-Ajansın muntazaman verilmesi için Diyarbakır Posta ve Telgraf Müdürüne tebliğ edildi.

Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal

²⁴ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dosya 19, Fihrist 86.

²⁵ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dosya 19, Fihrist 97.

Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra Ulusal Kurtuluş Savaşı konusu daha da bilinçli olarak hızlanacak ve genişleyecekti. Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisi açılmadan önce, haberlerin yaygınlaştırılarak her yere dağıtılmasını öngören çalışmalarını hızlandırmıştı. Mustafa Kemal, İstanbul'dakilerin Anadolu'daki mücadeleden günü gününe haberdar olmasını istemekteydi. Bu yüzden, 21 Nisan 1920'de Balıkesir'deki 64. Fırka Komutanına²⁶ ve ayrıca Mudanya Kaymakamlığına çektiği telgraflarda²⁷, Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra Anadolu'nun kazanacağı olağanüstü ilgi sebebiyle İstanbul halkının, Anadolu'daki olaylardan haberdar olması için Anadolu Ajansı'nın günlük bildirilerinin aksamadan, Bandırma ve Mudanya'dan güvenilir kayıkçılar ve gemi kaptanlarıyla düzenli bir teşkilât içerisinde İstanbul'a yollanmasını istemişti:

Tel. şifre 21.4.36

Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanlığına,

Büyük Millet Meclisinin küşadından sonra Anadolu vaziyetinin kesp edeceği ehemmiyet-i fevkalâdeye mebnî İstanbul halkının burada cereyan edecek vekâyiden bigâne kalmamaları için Anadolu Ajansı tebligat yevmiyesinin muntazaman Bandırma'dan emin kayıkçılar ve vapur kaptanlarıyla bir teşkilât-i muntazaman Bandırma'dan emin kayıkçılar ve vapur kaptanlarıyla bir teşkilât-ı muntazama dahilinde İstanbul'a irsali mercûdur.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

Tel. şifre 21.4.36

Mudanya Kaymakamlığına,

Büyük Millet Meclisinin küşadından sonra Anadolu vaziyetinin kesp edeceği ehemmiyet-i fevkalâdeye mebnî Anadolu Ajansı tebligat-ı yevmiyesinin muntazaman emin kayıkçılar ve vapur kaptanlarıyla bir teşkilât-ı muntazama dahilinde İstanbul'a irsali hamiyet-i muslihanelerinden muntazırdır efendim.

*Heyet-i Temsiliye namına
Mustafa Kemal*

²⁶ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dosya 19, Fihrist 98.

²⁷ Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259. Dosya 19, Fihrist 96.

Ulusal Kurtuluş Savaşı ile ilgili çalışmalardan İstanbul halkının mutlak şekilde haberdar olmasını isteyen Mustafa Kemal, bunu gerçekleştirmek amacıyla, Ankara'nın İstanbul'a olan uzaklığını da düşünerek, Anadolu Ajansının tebliğlerinin Bursa'da basılmasını düşünmüştü. Bu amaçla da, Bursa'da 14'ncü Kolordu Kumandanlığı Vekillğine, 21 Nisan 1920'de çektiği telgrafta, Anadolu Ajansının tebliğlerinde yer alan İstanbul için önemli sayılabilecek haberlerin Bursa'da basılıp çoğaltılması ve yeterli sayıda İstanbul'a gönderilmesini duyurmuştu:²⁸

Tel-şifre 21.4.36

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâletine,

Anadolu Ajansı tebligatından İstanbul için mühim sayılacak havadisın oraca tab ve teksiri ile nüsha-i kâfiyesinin İstanbul'da malûm olan adrese irsali mercûdur.

Heyet-i Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Görülüyor ki Mustafa Kemal, gerek Anadolu'nun gerekse İstanbul'un Anadolu Ajansı haberlerinden muhakkak yararlanmasını ve böylece halkın Ulusal Kurtuluş Savaşının amacını ve ruhunu kavramasını ve kendilerinin yanlarında bulunmasını arzulamakta ve bu yolda büyük gayret sarfetmektedir. Mustafa Kemal'in bu amacı 1920 Nisanından sonra Anadolu Ajansının iyice örgütlenmesi, Anadolu'da ve Avrupa'da şubeler kurması ile gerçekleşmiş, bu suretle Anadolu Ajansının haberleri yurt içine ve yurt dışına yeterince ulaştırılabilmektedir. Ancak, biz burada yalnızca 1920 Nisanı olaylarına değinmemiz nedeniyle bu faaliyetler konumuz dışında bırakılmıştır.

CERTAIN DOCUMENTS CONCERNING THE ESTABLISHMENT OF THE ANATOLIAN NEWS AGENCY AND ITS WORK DURING THE WAR OF NATIONAL INDEPENDENCE

(Summary)

This article describes the establishment of the Anatolian News Agency (Anadolu Ajansı) in Ankara during the early part of the War of Liberation and presents some documents, which shed light on the activities of this agency during April 1920.

²⁸ Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 100.

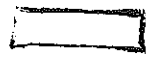
تاریخ ۳۲/۴/۲۰

صاحب نظر طبعه

رضفک توحيات و دعوات جلاله استانبول دکن آئندہ و اعز اولاد ساری تخت طبعاتہ
 قاضی بلکعبی قرظردن لطیف قضا/اندر . صاحبہ رولنگ رولنگ رولنگ رولنگ رولنگ
 اور قردن بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی
 صاحبہ بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی
 از دین تکرار بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی بلکعبی

صاحب نظر طبعه

68
 42
 106

تاریخ ۳۲/۴/۲۰

صاحب نظر طبعه

صاحب نظر طبعه

Handwritten signature and initials at the bottom of the document.

۲۶/۲/۲۰

۱

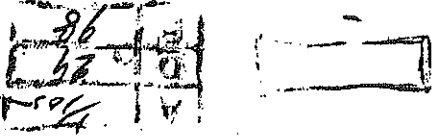
بخدمت هیئت آتشی زرهی و جیوه

تلف

استاندارد کی اصول و وضعه مقدمه آذربایجان
 سازمانک آذربایجان استانی هیئت آتشی
 استانی وجود

66
47
507

ه
بکسرده نسخه خبر فوجی بدست

نسخه

سور وقت محاسبه کتاب در صورت آن طوطی
و مصدق کسبیده طی اکتف نور کدر در یکی
این حال حقیق بود و در حیرانه بود
و قاصدین ~~بلا~~ قاصدین بجز آن طوطی
این فی کلمات بعد سبک متغی باشد و در
اینه قاصدین و در بجز قاصدین و کسبیده
مظفر راجده است بجز اسلی راجده
صدقه نام

۱۳۰۴/۲

عالم

نه
 نامه فخریه

تل
 غف

مجلس چون منحصراً که در مدینه انجمن
 و صفات که در عین کج بود که در عین
 انجمن آنرا که در مدینه انجمن
 امده فخریه و در مدینه انجمن
 انجمن آنرا که در مدینه انجمن

تاریخ ۲۶/۴/۱۹۲۰

صفت فخریه

Mustafa Kemal

۱۳۱۳/۱۳/۶۷

طرح ذیل کے مطابق
آپ کو ایک ہفت روزہ
میں ایک سال کے لیے
۱۰۰ روپے کی رقم
میں سے ایک سال کے لیے
۱۰۰ روپے کی رقم
میں سے ایک سال کے لیے
۱۰۰ روپے کی رقم

A	100
D	24
	200

محمد علی شاہ

Heyet-i Temsiliye namuna Mustafa Kemal imzasıyla Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı
Vekâletî'ne çekilen 21.4.1920 tarihli telgraf

